Karolina Lanckorońska

Data urodzenia: 11 sierpnia 1898

Miejsce urodzenia: Buchberg am Kamp (Dolna Austria)

Data śmierci: 25 sierpnia 2002

Miejsce śmierci: Rzym

Rodzice: hr. Karol Lanckoroński i Małgorzata (Margarethe) z Lichnowskych (1863–1957)

Profesja: historyczka sztuki, działaczka emigracyjna, mecenas nauki

Słowa kluczowe: Karolina Lanckorońska, emigracja polska, dziedzictwo kulturowe, suwerenność kulturowa, Fundacja Lanckorońskich, Polski Instytut Historyczny w Rzymie, historia kobiet

Biogram[1]

Historyk sztuki, więźniarka Ravensbrück, organizatorka pozapaństwowej infrastruktury polskiej nauki na emigracji. Urodziła się 11 sierpnia 1898 roku w Buchberg am Kamp w Dolnej Austrii jako córka hrabiego Karola Lanckorońskiego, wiedeńskiego kolekcjonera i Wielkiego Ochmistrza dworu Franciszka Józefa I, oraz księżnej Margarethe Lichnowsky. Po Schottengymnasium w Wiedniu studiowała historię sztuki na Universität Wien, najpierw u Maxa Dvořáka, później u Juliusa von Schlossera. Doktorat z 1926 roku poświęciła „Sądowi ostatecznemu" Michała Anioła. Po śmierci ojca w 1933 roku osiadła we Lwowie. Habilitacja na Uniwersytecie Jana Kazimierza w 1935 roku uczyniła ją pierwszą kobietą ze stopniem docenta historii sztuki w nauce polskiej.

Wrzesień 1939 roku zastał ją we Lwowie. Złożyła przysięgę w Związku Walki Zbrojnej, pracowała w Radzie Głównej Opiekuńczej w Stanisławowie, gdzie odwiedzała więźniarki gestapo i interweniowała w ich sprawach. Aresztowana w maju 1942 roku,

[1] Publikacja dofinansowana ze środków budżetu państwa w ramach programu Ministra Edukacji i Nauki pod nazwą „Narodowy Program Rozwoju Humanistyki" nr projektu NPRH/F/SP/0086/2024/13, kwota dofinansowania 1 119 240 zł, całkowita wartość projektu 1 119 240 zł.

stanęła przed Hauptsturmführerem SS Hansem Krügerem, który ujawnił jej dane o zamordowaniu profesorów lwowskich w lipcu 1941 roku. Wyrok śmierci uchyliła interwencja włoskiej rodziny królewskiej u Himmlera. Do Ravensbrück trafiła w styczniu 1943 roku z numerem 16076. Prowadziła tam potajemne wykłady z historii sztuki dla kobiet poddawanych pseudomedycznym eksperymentom.

Zwolniona 5 kwietnia 1945 roku dzięki interwencji Carla Jacoba Burckhardta. W listopadzie 1945 roku odmówiła prowadzenia katedry we Fryburgu, podpisując akt fundacyjny Polskiego Instytutu Historycznego w Rzymie. Przez pół wieku redagowała dwie serie wydawnicze, „Antemurale" (1954–1985) i „Elementa ad Fontium Editiones", której spośród siedemdziesięciu sześciu tomów opracowała osobiście czterdzieści pięć. Fundacja Lanckorońskich, utworzona w 1967 roku, przyznawała rocznie około czterdziestu stypendiów dla polskich badaczy, omijając pośrednictwo władz PRL. W stanie wojennym przesyłała leki i artykuły deficytowe profesorom Uniwersytetu Jagiellońskiego. W latach 1994 i 2000 przekazała Zamkowi Królewskiemu w Warszawie i Zamkowi Królewskiemu na Wawelu ponad pięćset obiektów z kolekcji rodowej, w tym 2 obrazy Rembrandta, 37 obrazów z dawnej kolekcji Stanisława Augusta Poniatowskiego oraz 220 rysunków Jacka Malczewskiego. Gest ten domknął sekwencję, w której prywatne zobowiązanie zastępowało państwo, nie mogące wówczas tych funkcji przejąć. W 1991 roku otrzymała Krzyż Wielki Orderu Odrodzenia Polski, w 1998 papieską Komandorię z Gwiazdą.

Zmarła 25 sierpnia 2002 roku w Rzymie, kilkanaście dni po 104 urodzinach.

Bibliografia

Źródła:

Lanckorońska K., *Wspomnienia wojenne 22 IX 1939 – 5 IV 1945*, wyd. 3 z przedmową J. Lubomirskiego-Lanckorońskiego, Kraków: Znak, 2017.

Lanckorońska K., *Michelangelo in Ravensbrück. One Woman's War Against the Nazis*, tł. N. Clark, przedm. E. Hoffman, New York: Da Capo Press, 2008.

Lanckorońska K., *Polski Instytut Historyczny w Rzymie*, „Rocznik Polskiej Akademii Umiejętności" 1992/1993, s. 235–240.

Opracowania:

Chynczewska-Hennel T., *Karolina Lanckorońska (1898–2002). W stu dwudziestą rocznicę urodzin*, „Czasopismo Naukowe Instytutu Studiów Kobiecych" 2018, nr 2 (5), s. 9–23.

Orman E., *Lanckorońska Karolina*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. 51, Warszawa–Kraków: Instytut Historii PAN, 2018.

Lanckorońska K.. *Noblesse oblige. Eseje*, red. nauk. E. Włoch, Warszawa: Zamek Królewski w Warszawie – Muzeum, 2024.

Karolina Lanckorońska w służbie nauki i Polski, red. W. Biliński, tł. wł. F. Groggia, Rzym–Warszawa: Instytut Polski w Rzymie, 2022.

Supruniuk M. A., *Polski Instytut Historyczny w Rzymie w biografii Karoliny Lanckorońskiej i Waleriana Meysztowicza*, [w:] K. Lanckorońska, *Noblesse oblige. Eseje*, red. nauk. E. Włoch, Warszawa: Zamek Królewski w Warszawie – Muzeum, 2024, s. 119–148.

Wilk M., *Jedyna. Biografia Karoliny Lanckorońskiej*, Kraków: Znak, 2025.

Wójtowicz N., *Karolina Lanckorońska (1898–2002)*, Warszawa: Instytut Pamięci Narodowej, 2015.